

3.1 Świat w przededniu wielkiej wojny

1. Spory między mocarstwami europejskimi

- Po zjednoczeniu Niemiec przez ponad 40 lat w Europie panował pokój, co pozwoliło na rozwój gospodarczy i cywilizacyjny. Okres ten nazwano **belle époque** (piękna epoka).
- Na początku XX w. zaczęło rosnać napięcie między mocarstwami. Wielka Brytania i Francja podzieliły się strefami wpływów w Azji i Afryce i stały się imperiami kolonialnymi. Podobny tytuł chciały otrzymać Niemcy. W ramach polityki imperialnej tzw. **Weltpolitik**, rozbudowywały flotę, co budziło niepokój **Wielkiej Brytanii**. Napięte były dalej stosunki francusko-niemieckie. **Francja** nie mogła pogodzić się z utratą Alzacji i Lotaryngii.
- Na Bałkanach imperium osmańskie traciło wpływy, które chciały przejąć Rosja oraz Austro-Węgry. Powołując się na hasło pansławizmu, car uznał, Bałkany za swoją strefę wpływów. W rzeczywistości chodziło głównie o kontrolę nad Morzem Czarnym po zajęciu cieśnin łączących je z Morzem Śródziemnym, a nawet Stambułu.
- W 1908 r. Austro-Węgry zaatakowały Bośnię i Hercegowinę, co niespodobało się Rosji.

2. Powstanie dwóch przeciwstawnych sojuszy

- Budujące się napięcie w Europie spowodowało powstanie dwóch sojuszy:
 - **trójprzymierze (państwa centralne)** – powstałe w 1882 r. – Austro-Węgry, Niemcy i Włochy,
 - **trójporozumienie (ententa)** – powstałe w 1904 r. na mocy **entente cordiale** (serdeczne porozumienie) – Wielka Brytania, Francja i Rosja.

3. Wojna rosyjsko-japońska

- W czasie nasilania się konfliktów w Europie, zmieniał się układ sił na Dalekim Wschodzie, gdzie do roli hegemonia pretendowała Japonia.
- W epoce Meiji (1868-1912) Cesarstwo Japonii przekształciło się w nowoczesne państwo na wzór zachodni i zaczęło politykę ekspansji terytorialnej, co doprowadziło do wojny z Chinami i zajęcia Tajwanu.
- Na początku XX w. Japonia zainteresowała się zajęciem bogatej w surowce Korei. Podobny cel miała jednak Rosja, co było przyczyną wybuchu wojny w **lutym 1904 r.** Japończycy zaatakowali bazę rosyjskiej floty – Port Artur, zniszczyli okręty i zdobyli port po roku oblężenia. Japonia zyskała poparcie WB, która odmówiła Rosji zgody na przepłynięcie przez Kanał Sueski. Gdy okręty Floty Bałtyckiej dotarły w region konfliktu, zostały od razu zatopione w bitwie pod **Cuszimą** w maju 1905 roku. Rosja straciła w ten sposób status potęgi morskiej. Pokój we **wrzeźniu 1905 roku**.

4. „Kocioł Bałkański”

- W wyniku wojny rosyjsko-tureckiej w latach 1877-78, którą wygrała Rosja, utworzono niepodległe państwa: **Czarnogórę**, **Rumunię** i **Serbię**. **Bułgaria**, która uzyskała ograniczoną niepodległość, w 1908 r. stała się całkowicie wolna. **BiH** została anektowana w tym samym roku przez Austro-Węgry. Od 1830 roku niepodległa pozostała Grecja.
- Każdy z krajów bałkańskich dążył do zdobycia jak największego znaczenia w regionie i poszerzenia swoich granic.
- W latach **1912-13** doszło na Bałkanach do dwóch wojen.
- Rejon ten nazywano „kotłem bałkańskim”, z uwagi na możliwość wybuchu wojny w każdym momencie z powodu różnic narodowościowych i wyznaniowych.

5. Zamach w Sarajewie.

- Do wybuchu pełnoprawnej wojny w Europie brakowało tylko pretekstu. Ostatecznie stał się nim zamach na austriackiego księcia – Franciszka Ferdynanda Habsburga **28 czerwca 1914 r.** w Sarajewie, został zastrzelony przez serbskiego nacjonalistę.
- Austriacy oskarżyli serbski rząd o zorganizowanie zamachu i wystosowali ultimatum. Spełnienie jego całości równało się z utraceniem przez Serbię niepodległości. Serbowie zgodzili się na większość żądań, ale nie pozwolili prowadzić dochodzeń śledczym z Austro-Węgier na ich terytorium. Austro-Węgry uznały to za wystarczający powód i 28 lipca 1914 roku oficjalnie wypowiedziały Serbii wojnę, która jak się wkrótce okazało eskalowała w I wojnę światową.